

پیامدهای ناشی از تحریم بر صنعت بیمه

اسماء حمزه

استادیار پژوهشکده بیمه، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

hamze2006@yahoo.com

نسرين حصارمقدم

استادیار پژوهشکده بیمه، تهران، ایران

hozarmoghadam@irc.ac.ir

میترا قنبرزاده

استادیار پژوهشکده بیمه، تهران، ایران

ghanbarzadeh@irc.ac.ir

تحریم‌های اقتصادی در سال‌های اخیر از جنبه‌های مستقیم و غیرمستقیم صنعت بیمه کشور را تحت تأثیر قرار داده است. درواقع، در بخش آثار مستقیم می‌توان به اعمال محدودیت بر واگذاری ریسک به شرکت‌های بیمه اتکایی خارجی و اعمال محدودیت در ارتباط با شرکت‌های بیمه خارجی اشاره کرد و در بخش آثار غیرمستقیم، تأثیرپذیری متغیرهای کلان اقتصادی از تحریم و اثرگذاری این متغیرها بر صنعت بیمه مورد توجه قرار می‌گیرد. لذا شناسایی دقیق کانال‌های تأثیرگذاری تحریم بر صنعت بیمه به منظور لحاظ راهکارهای مناسب در جهت کاهش این تأثیرات اهمیت فراوانی پیدا می‌کند. بر این اساس، در این مقاله با استفاده از روش تحقیق توصیفی و اکتشافی و مطالعه کتابخانه‌ای در ابتدا آثار تحریم بر صنعت بیمه مورد بررسی قرار گرفتند و ضمن تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصله و ارائه استراتژی و راهبرد به جهت مدیریت ریسک تحریم، نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای تحریم در صنعت بیمه مورد شناسایی قرار گرفتند. همچنین به منظور ارزیابی میزان اهمیت چالش‌های صنعت بیمه در مواجهه با تحریم‌های اقتصادی، با استفاده از مطالعه میدانی و ابزار پرسشنامه نتایج مورد تحلیل قرار گرفتند و بر اساس نتایج احصا شده در دو بخش تحقیق، پیشنهادهایی برای صنعت بیمه کشور برای مدیریت ریسک تحریم مانند تغییر قوانین و مقررات صنعت بیمه با توجه به تحریم‌ها، افزایش سرمایه شرکت‌های بیمه‌ای جهت بیمه‌گری، انتشار اوراق بهادار بیمه برای ورود بیمه به صنایع بزرگی مانند نفت و پتروشیمی و گسترش طیف پوشش‌های کلپ‌های ایران ارائه گردید.

طبقه‌بندی JEL: G22, F51, G32

واژگان کلیدی: صنعت بیمه، تحریم، آثار مستقیم، آثار غیرمستقیم.

۱. مقدمه

پیشرفت بیمه با توسعه اقتصادی کشور مقارن است. توسعه بیمه به بهبود وضع معیشت افراد کشور و حفظ ثروت ملی و تشکیل پس‌اندازهای بزرگ کمک می‌کند. هنگامی که اقتصاد یک کشور متکی به بیمه و تأمین ناشی از آن نباشد، اقتصاد در معرض تهدیدات و خطرهای بی‌شماری خواهد بود. شرایط حاکم بر اقتصاد ایران و بالا بودن ریسک آن، مانع از فعالیت عادی مؤسسات بیمه کشور در کنار فعالیت‌های اقتصادی خواهد شد. اصولاً شرکت‌های بیمه از متغیرهای مختلفی مانند متغیرهای جمعیتی، بازار کار، متغیرهای کلان اقتصادی، بودجه دولت، بازارهای مالی (سرمایه، پول، ایجاد اطمینان) و غیره اثر می‌پذیرند و به‌طور متقابل بر آن‌ها اثر می‌گذارند. تحریم صنعت بیمه بر محوریت حمله بر عناصر توانمندساز ارتباط ایران با سایر کشورها تمرکز می‌کند و از اجزای مبارزه فشار مالی است (پژوهشکده بیمه، ۱۳۹۷ الف).

با توجه به قرار داشتن در شرایط تحریم‌ها و اینکه روزبه‌روز بر شدت و حیطه آن افزوده می‌گردد، خصوصاً بعد از خروج آمریکا از برجام و بازگشت مجدد تحریم‌ها، بررسی و ارزیابی همه‌جانبه تحریم و اثرات آن بر صنعت بیمه، آسیب‌شناسی و به‌کارگیری یافته‌های تحقیق در راستای کاهش اثرات آن می‌تواند کمک شایانی را جهت بهبود و افزایش عملکرد بخش‌های مختلف داشته باشد. اثرات تحریم بر صنعت بیمه، موضوعی است که به جهت چالش‌های آن نیاز به بررسی و تحقیق دقیق دارد. در این راستا پژوهش حاضر با هدف بررسی و طبقه‌بندی آثار تحریم‌ها بر صنعت بیمه کشور، بررسی تجربیات و اقدامات انجام‌شده در سایر کشورها در خصوص تحریم و ارائه راهکارهای عملی برای مدیریت تحریم در صنعت بیمه انجام شد.

۲. مبانی نظری

تحریم عبارت است از عمل هماهنگ به‌وسیله گروهی که متضمن امتناع از داشتن روابط تجاری یا هرگونه رابطه‌ای با شخص یا گروه دیگر، با هدف مجازات یا جبران زیان‌ها باشد. تحریم اقتصادی که از پراستفاده‌ترین نوع تحریم‌ها است نیز عبارت است از موضع‌گیری‌هایی که تعدادی

از کشورها با اهداف ایجاد محدودیت در تجارت و رابطه رسمی با کشوری که از نظر آنها، قوانین بین‌المللی را نادیده می‌گیرد اتخاذ می‌شود. در واقع، تحریم‌ها شامل هر عمل منفی یا پاسخ به عمل یا کنش در چارچوب اهداف تحریم است. تحریم در حوزه سیاسی و اجتماعی در دو مفهوم زیر ممکن است به کار رود (یوسفی رامندی، ۱۳۹۶):

الف) تحریم یا بایکوت^۱ در علوم سیاسی، فعالیتی اعتراضی به شکل خودداری از انجام یک کار است.

ب) تحریم، نوعی جرمه که با هدف واداشتن تحریم‌شونده به اطاعت از قانون صورت می‌گیرد، مانند تحریم‌ها علیه کشورهای مختلف.

شناسایی دقیق گستره و نحوه اعمال تحریم‌ها، آگاهی از چگونگی شکل‌گیری تحریم‌ها و شناخت اهداف طراحان آن از جمله مهم‌ترین عوامل در مدیریت و مقابله با تحریم‌ها است. بررسی‌های انجام‌شده حاکی از آن است که اتاق‌های فکر، مؤسسات و کمیته‌های متعددی در آمریکا وجود دارد که بر تحریم ایران تمرکز داشته و علاوه بر بررسی نحوه اثرگذاری تحریم‌ها، تحولات، تحرکات و اقدامات ایران را به شکل موشکافانه‌ای مدنظر داشته و با تحلیل رویدادهای مختلف جهانی، به تولید دانش، ایده‌پردازی و تغذیه فکری حامیان تحریم ایران مبادرت می‌نمایند. همچنین بررسی اجمالی تاریخ تحریم‌های اقتصادی در جهان نشان‌دهنده آن است که دولت آمریکا همواره بزرگ‌ترین سهم را در کاربرد سیاست تحریم اقتصادی داشته و در مجموع، دوسوم تحریم‌های اقتصادی جهان را اعمال کرده است (طغیانی و درخشان، ۱۳۹۳). جریان‌شناسی و ریشه‌یابی تحریم‌های علیه ایران، بیانگر این نکته است که در طراحی سیاست‌های تحریمی آمریکا علیه ایران بین چهار بازیگر اتاق‌های فکر، لابی‌های اسرائیل، رسانه‌های جمعی و معماران تحریمⁱⁱ ایران در دولت و کنگره آمریکا نوعی هم‌سوئی فکری رویه‌ای و ارتباط متقابل وجود دارد. به‌گونه‌ای که اتاق‌های فکر با مفهوم‌سازی و سناریوپردازی کار ویژه توجیه افکار عمومی و معماران تحریم نقش پیاده‌سازی و عملیاتی ساختن تحریم‌ها را بر عهده دارند. اتاق‌های فکر در آمریکا بازوی پژوهشی قانون‌گذاران این کشور در تصمیم‌سازی هستند و با کمیسیون‌های کنگره

ارتباط دائمی دارند. رصد سیاست‌های آمریکا در ایران به‌خوبی نشان می‌دهد که تغذیه فکری رویکرد سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران از تحریم‌ها گرفته تا مذاکره همه و همه به‌نوعی از اتاق‌های فکر آمریکا نشأت می‌گیرد و اتاق‌های فکر در جهت‌دهی به دولتمردان آمریکا در تصمیم‌سازی سیاست خارجی و اعمال تحریم‌ها در قبال ایران بسیار تأثیرگذار هستند (امام‌جمعه‌زاده و بابایی، ۱۳۹۴).

اهداف ظاهری تحریم‌های اعمال‌شده علیه ایران عبارتند از: جلوگیری از نقض حقوق بشر، مبارزه با تروریسم بین‌المللی، منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای، حمایت از حقوق کارگران، حفظ محیط زیست، جلوگیری از گسترش مناقشات و جنگ‌های داخلی (طغیانی و درخشان، ۱۳۹۳). همچنین تحریم‌های جامع اقتصادی وضع‌شده از سوی سازمان ملل متحد و اتحادیه اروپا علیه ایران، صنایع کشتیرانی، بیمه، بانکداری، خودرو، نفت، گاز، پتروشیمی و سایر صنایع مرتبط با حوزه‌های انرژی و بسیاری از صنایع مادر و زیرساختی و به مفهوم گسترده‌تر کلیه افراد و شرکت‌های مرتبط با صنایع مذکور را هدف قرار داده‌اند. تحریم‌های مذکور که به همراه تحریم سیستم بانکی و صنعت بیمه، در راستای جلوگیری از انجام هرگونه نقل و انتقال منابع مالی و ارزی و تأمین پوشش بیمه‌ای صاحبان سرمایه صورت پذیرفته‌اند، علاوه بر تحمیل هزینه‌های سنگین بر کشور، منجر به خروج بیمه‌گران مطرح بین‌المللی به‌خصوص بیمه‌گران اروپایی و آمریکایی (سندیکای لویدزⁱⁱⁱ، مونیکری^{iv}، آلیانز^v و ...) از بازار بیمه ایران و خودداری از ارائه هرگونه پوشش بیمه‌ای به‌خصوص پوشش بدنه، تجهیزات و ماشین‌آلات کشتی‌ها و تانکرهای نفت‌کش، پوشش محموله و مسئولیت کشتی‌ها نظیر کلوپ^{vi} پی‌اند‌آی به خطوط کشتیرانی و ارائه پوشش اتکایی به ریسک‌های صنایع مختلف، پوشش اتکایی درمان مسافرتی و ریسک‌های حوادث فاجعه‌آمیز به شرکت‌های بیمه ایرانی شده است (فرحی، ۱۳۹۷).

در این قسمت کوشش می‌شود تا با نگاه به تحریم‌های وضع‌شده علیه سایر کشورها، آثار این تحریم‌ها و اقدامات انجام‌شده توسط آن کشورها در مقابله با آن‌ها تبیین شود. جدول (۱)، به ارائه تحریم‌های اعمال‌شده بر کشورهای مختلف می‌پردازد.

جدول ۱. تحریم‌های اعمال شده بر سایر کشورهای جهان

کشور	تحریم‌های اعمال شده	آثار/اقدامات
ونزوئلا	▪ اعمال تحریم‌هایی علیه شرکت‌های خدمات نفتی و محدود کردن پوشش بیمه‌ای برای حمل‌ونقل نفت توسط ایالات متحده جهت اعمال فشار بر رئیس‌جمهور آن ▪ اعمال تحریم بر محدود کردن پوشش بیمه‌ای برای حمل‌ونقل نفت و در نتیجه محدود شدن صادرات نفت اعمال تحریم‌هایی مربوط به تسویه حساب تراکنش‌های دلاری متعلق به این کشور در آمریکا و همچنین تحریم مؤسسات مالی آمریکایی برای کارپردازی افراد و شرکت‌های ونزوئلایی	▪ بیشترین نرخ تورم در جهان ▪ رشد منفی تولید ناخالص داخلی ▪ بهره گرفتن دولت ونزوئلا از ارزهای دیجیتال در مقابل تحریم‌های بانکی
لیبی	▪ آغاز تحریم و ممنوعیت فروش تجهیزات نظامی به این کشور توسط ایالات متحده در سال ۱۹۷۸ ▪ تشدید تحریم واردات نفت از لیبی به خاک آمریکا و جلوگیری از صادرات تجهیزات آمریکایی مورد نیاز بخش انرژی لیبی به این کشور توسط آمریکا در سال ۱۹۸۲ ▪ توقیف دارایی، ممنوعیت معامله محدود کردن صادرات و عرضه برخی محصولات با تکنولوژی بالا و حساس به لیبی ▪ ممنوعیت صادرات یا عرضه اسلحه و مواد مربوطه به لیبی ▪ ممنوعیت خرید، تهیه، حمل و صادرات نفت خام از لیبی و معاملات و فعالیت‌های مرتبط با آن از جمله حمل‌ونقل و بیمه نفت خام^{vii}	▪ کاهش رشد تولید ناخالص داخلی ▪ تضعیف پول ملی لیبی و در نتیجه افزایش شدید قیمت‌ها و شکل‌گیری نرخ تورم بسیار بالا ▪ افزایش هزینه‌های حمل‌ونقل به ویژه کالاهای و مواد غذایی به دلیل ممنوعیت‌های سفر و پرواز

ادامه جدول ۱. تحریم‌های اعمال شده بر سایر کشورهای جهان

کشور	تحریم‌های اعمال شده	آثار/اقدامات
سوریه	■ آغاز تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه سوریه به بهانه حمایت این کشور از تروریسم در سال ۱۹۸۶ ■ ممنوعیت پوشش بیمه‌ای برای ■ الف- دولت سوریه، حکومت سوریه و سازمان‌ها و شرکت‌های آن ■ ب- اشخاص حقوقی و حقیقی که به نمایندگی از اشخاص قانونی یا مؤسسات و سازمان‌های مربوطه فعالیت می‌کنند ■ ممنوعیت پوشش بیمه برای صنعت نفت و پتروشیمی ■ ممنوعیت بیمه یا بیمه اتکایی برای عرضه، انتقال یا صادرات کالاهای گوناگون، برای سرکوب‌های داخلی، ساخت نیروگاه‌های جدید یا برای واردات کالاهای نظامی ■ کاهش اعتماد بین‌المللی به ارز سوریه و کاهش ارزش پول ملی ■ افزایش هزینه‌های تولید و ناتوانی در تولید محصولات مورد نیاز	■ کاهش صادرات و تولید نفت در سوریه به دلیل تحریم‌های نفتی ■ کاهش تولید نفت در سوریه با توجه به موانع ایجادشده بر سر راه صادرات نفت ■ کاهش تجارت با توجه به ممنوعیت پوشش بیمه در بخش نفت ■ خارج شدن عمده اپراتورهای نفتی بین‌المللی از سوریه ■ از بین رفتن توانایی دولت برای انجام معاملات بین‌المللی و بنابراین دستیابی به درآمدهای نفتی و ارز خارجی ■ افزایش هزینه‌های معامله و تعمیق قاچاق در پی افزایش فعالیت‌های اقتصادی از کانال‌های غیررسمی و در نتیجه افزایش تورم

ادامه جدول ۱. تحریم‌های اعمال شده بر سایر کشورهای جهان

کشور	تحریم‌های اعمال شده	آثار/اقدامات
روسیه	■ بلوکه کردن دارایی‌ها و ممنوعیت خروج برخی از اتباع خاص روسی	■ کاهش وابستگی به دلار و یورو
	■ محدودیت‌های سرمایه‌گذاری در شرکت‌های بزرگ فعال در حوزه انرژی روسیه و ایجاد محدودیت برای ورود سرمایه به بانک‌های بزرگ روسی	■ در تجارت خارجی با جایگزینی ارزهای محلی و اجرای پیمان پولی دوجانبه
	■ قطع دسترسی بانک‌های دولتی روسیه به بازارهای مالی اروپا و آمریکا و بلوکه شدن دارایی این بانک‌ها در کشورهای غربی ^{viii}	■ اقدام جهت ضربه زدن به منافع کشورهای تحریم‌کننده با تحریم واردات از آنها
	■ منع شرکت‌های غربی از سرمایه‌گذاری در بخش نفت روسیه و محروم شدن شرکت‌های نفتی بزرگ روسی از تأمین مالی اروپایی و آمریکایی ^{ix}	■ تغییر مقصد صادراتی انرژی روسیه از اروپا به آسیا
	■ ممنوعیت تنها صادرات بخشی از تجهیزات و تکنولوژی‌هایی را که در اکتشافات و استخراج منابع نفتی جدید و خاص کاربرد دارند	■ بازنگری در بودجه سالانه دولت با توجه به شرایط تحریم
	■ تحریم‌های حوزه علم و فناوری صرفاً محدود به موضوعات نظامی و ممنوعیت صادرات تجهیزات و تکنولوژی‌های نظامی و با مصارف دوگانه	■ گسترش روابط با کشورهای غیراروپایی پس از تحریم‌ها
		■ رونمایی از طرح مقابله با بحران اقتصادی
		■ وضع معافیت‌های مالیاتی برای جلوگیری از خروج سرمایه
		■ تبدیل ذخایر دلاری به طلا توسط بانک مرکزی روسیه
		■ اصلاح نظام پرداخت بانکی داخلی و استقلال از سوئیت
		■ تدوین طرح مقابله با بحران اقتصادی و حمایت از بنگاه‌های آسیب‌دیده
		■ تهدید به ممنوعیت استفاده از حریم هوایی و ممنوعیت واردات اتومبیل و منسوجات علیه اروپا

مأخذ: نتایج تحقیق بر اساس اسپتالینیک^x و همکاران (۲۰۱۸)، معاونت اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران (۱۳۹۷)، سایت تریدینگ ایکانامیکس، کلوپ آمریکا^{xi} (۲۰۱۶)، جتس^{xii} و بوریکو^{xiii} (۲۰۱۵)، روحانی و نمازی (۱۳۹۶)، گیوملی^{xiv} و ایوان^{xv} (۲۰۱۳)، مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۳۹۴).

صاحب‌نظران با رویکردهای گوناگونی از جمله قلمرو جغرافیایی، موضوعی، مخاطبان تحریم و غیره، انواع تحریم‌ها را دسته‌بندی کرده‌اند که برخی از آن‌ها در جدول (۲) ذکر شده است:

جدول ۲. دسته‌بندی تحریم‌ها

نوع دسته‌بندی	شرح
از دیدگاه داخلی و بین‌المللی	- شامل تحریم‌های خصوصی (ملی)، تحریم دولت‌ها علیه یکدیگر و تحریم‌های جمعی - تقسیم تحریم‌ها از منظر حوزه‌های مختلف: تحریم بازرگانی، مالی و بانکی، سرمایه‌گذاری، آموزشی، انتقال دانش، سیاسی، نظامی، ورزشی، فرهنگی و افراد
	- طبقه‌بندی تحریم‌ها به سه نوع یک‌جانبه، چندجانبه و جامع (فراگیر) - تحریم یک‌جانبه: اعمال تحریم یک کشور توسط کشور دیگر - تحریم چندجانبه: اعمال تحریم از سوی چند کشور علیه کشور هدف - تحریم جامع: درگیری تمام کشورها در تحریم
تعداد شرکت‌کنندگان و بر پایه تصویب‌کننده و اجراکننده آن	- تقسیم تحریم‌ها به دو دسته تحریم‌های اولیه و ثانویه^{xvi} - تحریم اولیه: امتناع کشوری از برقراری تجارت یا تبادل خدمات یا سایر روابط اقتصادی و اجتماعی با کشور دیگر - تحریم ثانویه: امتناع کشوری از برقراری روابط بازرگانی، مالی و سایر روابط با سایر کشورهایی که با کشور مورد تحریم دارای روابط می‌باشند.
مخاطبان تحریم	تقسیم تحریم‌ها به دو دسته تحریم اقتصادی با هدف‌های راهبردی و تحریم برای منافع اقتصادی یا غیرراهبردی دیگر
هدف تحریم	- تقسیم تحریم‌ها به دو دسته سخت و نرم - تحریم سخت: تحریم‌های نظامی یا محاصره اقتصادی کشور هدف - تحریم نرم: تحریم‌های مالی و تجاری
تحریم سخت و نرم	

مأخذ: نتایج تحقیق بر اساس آل کجباف و انصاریان (۱۳۹۳)، عزتی و سلمانی (۱۳۹۳)، فرحی (۱۳۹۷)، یاوری و محسنی (۱۳۸۹).

۳. مبانی تجربی

پژوهش‌های زیادی به بررسی تأثیرگذاری تحریم‌های اقتصادی بر کشور و راهکارهای مقابله با آن از ابعاد مختلف پرداخته‌اند. اما تاکنون تحقیق منسجمی با تمرکز بر بررسی آثار تحریم بر صنعت بیمه کشور و ارائه راهکارهای عملی جهت مدیریت آن انجام نشده است. صنعت بیمه به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی از سویی به‌عنوان یکی از عمده‌ترین نهادهای اقتصادی مطرح

بوده و از سوی دیگر فعالیت نهادها را پشتیبانی می‌کند. پس در این شرایط لازم است راه‌حل‌هایی را برای مدیریت تحریم‌ها و کاهش اثرات آن‌ها بر صنعت بیمه داشته باشیم که لازمه این امر در ابتدا شناسایی و گردآوری چالش‌ها است. لذا در این پژوهش این هدف مدنظر قرار گرفته است و همین موضوع می‌تواند وجه تمایز و همچنین جنبه نوآوری این مطالعه از سایر مطالعات را به خوبی نشان دهد.

در جدول (۳)، به مرور اجمالی برخی از تحقیقات انجام‌شده پیرامون موضوع تحقیق و نتایج آن‌ها پرداخته می‌شود.

جدول ۳. پیشینه تحقیق

نویسنده/نویسندگان	عنوان پژوهش	اهداف و نتایج
شماخی و همکاران (۱۳۹۳)	اثر تحریم‌های اقتصادی بر توانگری مالی شرکت‌های بیمه ایرانی	- بررسی تأثیر تحریم بر توانگری مالی شرکت‌های بیمه از طریق شاخص‌های میزان سود، میزان نقدینگی، ویژگی‌های کیفی صورت‌های مالی - تبیین معناداری اثر تحریم‌های اقتصادی بر کاهش کیفیت سود (میزان سود و میزان نقدینگی) شرکت‌های بیمه با استفاده از مدل تعدیل‌شده جونز^{xvii} و رگرسیون خطی - تبیین معناداری اثر تحریم‌های اقتصادی بر کاهش قابلیت اتکای صورت‌های مالی شرکت‌های بیمه با استفاده از مدل ارائه شده توسط پیسنل^{xviii} و رگرسیون خطی - تبیین کاهش میزان مربوط بودن اطلاعات حسابداری قبل و بعد از تحریم‌ها از طریق مقایسه ضریب تعیین تعدیل‌شده مدل رگرسیونی اولسون^{xix}
		تشریح و تبیین دلایل چگونگی و چرایی شرایط بیمه‌های دریایی در ایران در شرایط تحریم و پساتحریم
		معرفی و شناساندن وضعیت شرکت‌های داخلی در زمینه اعمال پوشش‌های بیمه‌ای در زمان تحریم‌ها
		ارائه دلایلی که منجر به عدم توفیق این شرکت‌ها در حمایت از بیمه‌های دریایی می‌شود.
خانی‌پور و همکاران (۱۳۹۴)	دریایی در اقتصاد ایران در شرایط تحریم و پساتحریم	شناسایی مزایای حضور شرکت‌های بیمه‌ای خارجی در ایران و به کارگیری و مشارکت شرکت‌های داخلی با آن‌ها با تکیه بر اصول اقتصاد مقاومتی

ادامه جدول ۳. پیشینه تحقیق

نویسنده/نویسندگان	عنوان پژوهش	اهداف و نتایج
محمدی و شمس‌ی (۱۳۹۶)	نقش بیمه‌های زندگی در تحقق اقتصاد مقاومتی در شرایط تحریم	- بررسی پیوستگی کامل بیمه زندگی با رشد اقتصادی، عدالت اجتماعی، کرامت انسان و سرافرازی ملی - نقش مؤثر عملکرد بیمه زندگی در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی از طریق آثاری که بر متغیرهای مختلف اقتصادی و اجتماعی دارد: توزیع مجدد درآمدها، افزایش تولید و فعالیت‌های تولیدی به واسطه تأمین آرامش فکری کارفرمایان و بیمه‌شدگان مولد و شاغل در کارگاه‌ها، سرمایه‌گذاری‌های مستقیم در بخش تولید و سایر بخش‌های مختلف اقتصادی، مدیریت مصرف با پس‌انداز مقداری از درآمد بیمه‌شدگان به‌عنوان حق بیمه، امنیت انسان به‌عنوان محور توسعه و گسترش رفاه اجتماعی
		- بررسی تأثیر تحریم‌ها و رفع آن بر شاخص‌های عملکردی و مالی صنعت بیمه - تبیین اثر معنادار اجرا و رفع تحریم‌ها در سال ۱۳۸۹ و ۱۳۹۴ بر شیب تغییرات حق بیمه تولیدی - تبیین معنادار نبودن تحریم‌ها و رفع آن بر تعداد بیمه‌نامه‌های صادره صنعت بیمه
فرحی (۱۳۹۷)	بررسی تأثیر تحریم‌ها بر صنعت بیمه در ایران	- بررسی سطح اهمیت چالش‌های ناشی از تحریم برای صنعت بیمه کشور - رتبه‌بندی چالش‌ها از نظر خبرگان با استفاده از پرسشنامه به وسیله طیف لیکرت - تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش ناپارامتریکی فریدمن - ارائه راه‌حل‌هایی در این حوزه با کمک الگوی مفهومی
		بررسی اثر تحریم بر صنعت بیمه با تأکید بر تورم و نقل و انتقالات پولی

مأخذ: نتایج تحقیق

۴. روش تحقیق

در این پژوهش برای بررسی آثار تحریم بر صنعت بیمه از روش توصیفی، اکتشافی و توضیحی استفاده می‌شود. نوع داده‌های جمع‌آوری شده از نوع پژوهش ترکیبی است. پژوهش ترکیبی،

نوعی روش پژوهشی است که در آن پژوهشگران عناصر رویکردهای کمی و کیفی را به منظور درک عمیق پدیده با هم ترکیب می کنند. این ترکیب می تواند در کلیه مراحل تحقیق از جمله جمع آوری داده ها و تحلیل و تفسیر نتایج صورت گیرد (مبینی دهکردی، ۱۳۹۰).

جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه استراتژی و راهبرد برای مدیریت ریسک تحریم به شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدهای صنعت بیمه در اثر تحریم با استفاده از مطالعات کتابخانه ای پرداخته شد. همچنین، به منظور ارزیابی میزان اهمیت چالش های صنعت بیمه در مواجهه با تحریم های اقتصادی، با استفاده از مطالعه میدانی و ابزار پرسشنامه نتایج مورد تحلیل قرار گرفتند.

۵. یافته های تحقیق

همان طور که در بخش قبل نیز بیان گردید، یافته های این مطالعه در دو بخش اصلی احصا شده است. بخش اول مربوط به بررسی آثار تحریم بر صنعت بیمه کشور است که از طریق مطالعه کتابخانه ای و به صورت توصیفی ارائه می گردد. بخش دوم نیز مربوط به شناسایی نقاط قوت، ضعف، تهدیدات و فرصت ها است که از طریق مطالعه میدانی و پرسشنامه ارائه می شود.

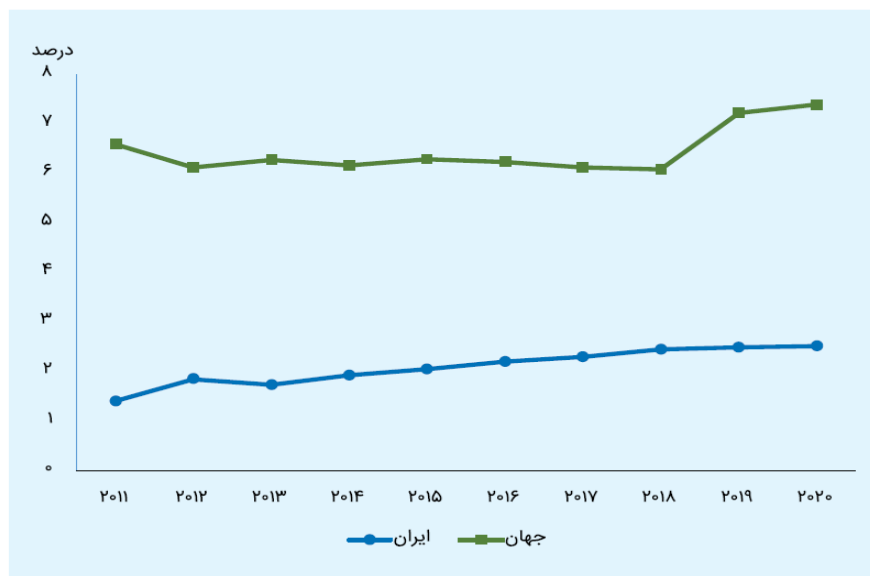
۵-۱. آثار تحریم بر صنعت بیمه

اثر تحریم بر صنعت بیمه کشور از دو بعد قابل بررسی است که در این بخش به تفکیک به هر یک از آن ها پرداخته می شود.

۱. آثار مستقیم تحریم بر صنعت بیمه که از اعمال محدودیت بر واگذاری ریسک به شرکت های بیمه اتکایی خارجی و اعمال محدودیت در ارتباط با شرکت های بیمه خارجی بر صنعت بیمه کشور ایجاد می شود.

۲. آثار غیرمستقیم تحریم بر صنعت بیمه که از طریق فشار بر متغیرهای کلان اقتصادی و در نتیجه تأثیرپذیری از آن ها دارای اهمیت است، متغیرهایی همچون واردات، صادرات، نرخ ارز، نرخ تورم داخلی و تأثیر بر تولید ناخالص ملی.

از میان شاخص‌های کلیدی در صنعت بیمه کشور، ضریب نفوذ بیمه^{xx} یکی از مهم‌ترین شاخص‌هایی است که برای ارزیابی عملکرد صنعت بیمه یک کشور مورد استفاده قرار می‌گیرد. در نمودار (۱) به مقایسه ضریب نفوذ بیمه ایران و جهان طی ده سال اخیر می‌پردازیم.

نمودار ۱. مقایسه ضریب نفوذ بیمه ایران و جهان (مأخذ: سالنامه بیمه مرکزی)

همان‌طور که در نمودار (۱) مشاهده می‌شود ضریب نفوذ بیمه در کشور فاصله معناداری با متوسط این شاخص در سطح جهانی دارد. همچنین علی‌رغم آن که افزایش نرخ ضریب نفوذ بیمه‌ای کشور طی ده سال اخیر، نشانگر عملکرد رو به گسترش این صنعت است، اما این افزایش با توجه به رشد منفی اقتصاد ملی حاصل شده است و این نرخ بیشتر از آنکه حاصل رشد عملکرد صنعت بیمه باشد، متأثر از کاهش رشد تولید ناخالص داخلی در کنار افزایش حق بیمه‌های اجباری بیمه‌های شخص ثالث و حق بیمه‌های حاصل از تحریم بوده است. همچنین عواملی همچون افزایش حق دیه (افزایش حق بیمه شخص ثالث) و رشد برخی رشته‌های بیمه‌ای مانند باربری دریایی و تأسیسات مهم با توجه به تحریم‌های اقتصادی، بر افزایش نرخ ضریب نفوذ بیمه در این سال‌ها تأثیر چشم‌گیری داشته‌اند (پژوهشکده بیمه، ۱۳۹۷ الف).

آثار مستقیم تحریم بر صنعت بیمه

در بخش استخراج آثار مستقیم و غیرمستقیم تحریم بر صنعت بیمه از منابع کتابخانه‌ای استفاده می‌شود که مهم‌ترین و مفیدترین منبع، جستجو در اینترنت و منابع اطلاعاتی داخلی و خارجی است. جمع‌بندی بررسی اثرات مستقیم تحریم بر صنعت بیمه در جدول (۴) ارائه شده است.

جدول ۴. آثار مستقیم تحریم‌های اقتصادی بر صنعت بیمه کشور

آثار مستقیم	تحلیل
محدودیت انعقاد قراردادهای اتکایی با بیمه‌گران بین‌المللی و تجمع ریسک در داخل	الزام آیین‌نامه ۵۵ شورای عالی بیمه در انتخاب بیمه‌گران اتکایی با حداقل رتبه A از مؤسسه رتبه‌بندی اس‌اندپی ^{xxi} و نظر به آنکه چنین بیمه‌گرانی در شرایط تحریم با ایران قرارداد نمی‌بندند، بیمه‌گران داخلی را با مشکلات زیادی روبرو نموده است. ضمن آنکه در شرایط تحریم، شرکت‌ها برای دادن نرخ و شرایط از تجربیات گذشته خود در این مورد استفاده می‌نمایند و نرخ‌های متعارف جهانی مد نظر نیست.
ریسک نکول طرف تجاری	در دوره تحریم، دریافت مطالبات از شرکت‌های خارجی به طرق مختلف نظیر تهاجر، جابجایی از شرکتی به شرکت دیگر یا با واسطه یک شرکت ثالث انجام می‌شود. روش‌های پرداخت حق بیمه نیز عمدتاً از طریق صرافی‌ها یا با استفاده از توافقات دوجانبه پولی نیز انجام می‌گردد که این روش گرچه باعث حل شدن نسبی قضیه می‌شود ولی مشکلات خاص خود را مانند امنیت جریان انتقال وجوه، به همراه دارد. بعلاوه، مشکل دیگر، وصول مطالبات قبلی است که موجب شده مطالبات صنعت بیمه نزد بیمه‌گران خارجی باقی بماند.
ممنوعیت تأمین پوشش بیمه‌ای پی‌اند‌آی و اچ‌اند‌ام ^{xxii}	قبل از اعمال تحریم‌ها علیه ایران، کشتی‌های ایرانی پوشش بیمه‌ای پی‌اند‌آی خود را از کلوپ ۱۳ گانه آی‌جی دریافت می‌کردند. در زمان تحریم صنعت با فقدان پوشش‌های بیمه‌ای مذکور مواجه شده و ناوگان‌های بزرگ همچون شرکت کشتیرانی ج.ا.ایران و شرکت ملی نفتکش ایران اجازه تردد در آب‌های بین‌المللی را ندارند. البته عدم استفاده از پوشش‌های بین‌المللی، توجه بیشتر به بازار بیمه داخلی از جمله کلوپ پی‌اند‌آی کیش و قشم را به همراه داشته است که به نوبه خود، توسعه صنعت بیمه در ایران را تسهیل می‌نماید.

ادامه جدول ۴. آثار مستقیم تحریم‌های اقتصادی بر صنعت بیمه کشور

تحلیل	آثار مستقیم
بیمه هواپیما پوشش‌های موردنیاز بیمه‌گذاران را در قبال خطرات مربوط به هواپیما مانند مالکیت، اداره، تعمیر و نگهداری و یا فروش ارائه می‌دهد. بیمه هواپیما در صورت بروز حادثه، هم خسارت مالی به وسیله نقلیه و هم خسارت مالی و جانی وارد به افراد ثالث را شامل می‌شود. تحریم‌های دو دهه گذشته، بر صنعت هواپیمایی ایران مشکلات عمده‌ای به بار آورده است که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: ○ خروج شرکت‌های بنام صنعت هواپیمایی نظیر املین و چویسر از ایران ○ مشکل در خرید قطعات یدکی برای هواپیماها ○ عدم امکان تهیه پوشش بیمه‌ای هواپیما از خارج از کشور	بیمه‌های هواپیما
در دوران تحریم، دو مشکل ظرفیت مالی و شکاف دانش بیمه‌ای با دنیای خارج به وجود می‌آید که مشکل اول در کوتاه‌مدت و مشکل دوم در بلندمدت اثرات خود را نشان می‌دهند. هزینه جبران مشکل ضعف دانش فنی، هزینه‌های فرصت ازدست‌رفته است که قابل ترمیم نیست ولی هزینه‌های مالی قابل جبران است. علاوه بر عدم انتقال دانش فنی روز، منجر به رواج افکار و دانش نادرست بیمه‌ای در داخل خواهد شد که اصلاح این افکار نادرست بسیار زمان‌بر خواهد بود.	ممنوعیت اخذ مدارک حرفه‌ای بین‌المللی و عدم انتقال دانش فنی
مشکل دیگر تحریم‌ها، خودداری مؤسسات معتبر رتبه‌بندی در دنیا از رتبه‌بندی شرکت‌های بیمه ایرانی است. این موضوع با توجه به الزام قانونی مطرح در بند ۶-ب ضوابط اجرایی ماده ۲۰ آیین‌نامه ۴۰/۵ شورای عالی بیمه (مقررات قبولی اتکایی اختیاری از خارج) مبنی بر آنکه که راهبر اتکایی ریسک‌های پذیرفته‌شده باید حداقل رتبه A از مؤسسه رتبه‌بندی اس‌اندپی یا معادل آن از سایر مؤسسات رتبه‌بندی بین‌المللی مانند ای.ام.بست، فیچ و مودیز داشته باشد، مانعی در قبولی اتکایی از خارج و ارزآوری برای کشور خواهد بود.	ممنوعیت رتبه‌بندی اعتباری

ادامه جدول ۴. آثار مستقیم تحریم‌های اقتصادی بر صنعت بیمه کشور

تحلیل	آثار مستقیم
تأثیر تحریم صنعت بیمه را به تفکیک در دو بخش حمل‌ونقل ریلی و دریایی می‌توان مورد بررسی قرارداد. در حمل‌ونقل ریلی، اثر مستقیم تحریم‌ها شامل (۱) افزایش هزینه‌های تأمین مالی خرید واگن، (۲) کاهش حمل بارهای ترانزیتی و (۳) ایجاد مشکل در زمینه خرید و تأمین قطعات لکوموتیو است. در حوزه حمل‌ونقل دریایی، با توجه به آنکه تمامی کشتی‌ها برای انجام سفرهای دریایی خود نیازمند پوشش‌های بیمه‌ای می‌باشند و همچنین با توجه به سهم بالای حمل‌ونقل در تجارت جهانی، تحریم‌های مربوط به بیمه و بیمه اتکایی علیه ایران یک چالش بزرگ در حمل‌ونقل دریایی ایجاد کرده است.	عدم پذیرش بیمه‌نامه‌های باربری شرکت‌های بیمه ایرانی توسط سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی
زیان همگانی یا خسارت مشترک هنگامی مصداق می‌یابد که مسئولان امور کشتی با توجه به اختیاراتی که به آن‌ها تفویض شده است به خاطر نجات کشتی و محمولات آن از خطری که در صورت وقوع یا توسعه آن خطر، سرنوشت کشتی مورد تهدید قرار می‌گیرد، به کشتی یا محمولات آن یا هر دو وارد می‌کنند تا به این ترتیب از نابودی کشتی جلوگیری به عمل آورند. به دلیل وجود تحریم‌ها دریافت زیان همگانی با مشکلاتی مواجه شده است چراکه بسیاری از کشورها در خصوص ارائه تضامین این توافقنامه به مشکلاتی برمی‌خورند و از انجام این کار سر باز می‌زنند.	ایجاد مشکلاتی برای ارائه تضامین بین‌المللی جهت زیان همگانی محمولات دریایی
تحریم‌های جدید آمریکا مانع از استفاده از بستر فناوری اطلاعات لویدز لندن برای بیمه کشور ایران شده است، چون بخشی از آن متعلق به یک شرکت آمریکایی است. ریجستر لویدز که یک شرکت پیشرو در زمینه مدیریت خطر دریایی است، به دلیل تحریم‌ها فعالیت خود را در ایران خاتمه داده است. بدین ترتیب ارزیابی حدود ۶۰ تانکر و کشتی متعلق به شرکت ملی نفتکش ایران و خطوط حمل‌ونقل جمهوری اسلامی ایران را متوقف کرده است. برای کمک به تضمین، کیفیت و اطمینان از قرارداد، یک منبع واحد از مدل‌های وردینگ برای استفاده در لویدز ایجاد شده است که با لمس یک دکمه، مخزن وردینگ لویدز این امکان را می‌دهد تا بتوان عبارت‌ها و بندهای موردنیاز را مشاهده و بارگیری کرد. با شروع تحریم‌ها استفاده از خدمات وردینگ لویدز نیز میسر نیست.	قطع همکاری سندیکای بیمه‌گران لویدز لندن

مأخذ: نتایج تحقیق بر اساس موران^{xxiii} و سالیس‌بوری^{xxiv} (۲۰۱۳)، یوسفی رامندی (۱۳۹۶)، مجیدی و همکاران

(۲۰۱۴)، خزایی، (۱۳۹۷)، راشدی اشرفی، (۱۳۹۶)، وریسک^{xxv}، مقصودی (۱۳۹۱).

آثار غیرمستقیم تحریم بر صنعت بیمه

در این بخش در جدول (۵)، اثرات غیرمستقیم تحریم بر صنعت بیمه ارائه شده و حوزه‌هایی چون صنایع نفت و گاز، بانک و متغیرهای کلان اقتصادی مورد توجه قرار می‌گیرد.

جدول ۵. آثار غیرمستقیم تحریم‌های اقتصادی بر صنعت بیمه کشور

آثار غیرمستقیم	تحلیل
قیمت‌های پایین نفت، نوسانات و عدم قطعیت در وضعیت اقتصادی کشورهای ثروتمند نفتی	با وجودی که بسیاری از کشورهای نفتی نسبت به قیمت پایین نفت برای دوره زمانی کوتاه تا میان مدت توانایی مقابله دارند اما طولانی شدن این دوره می‌تواند اثرات ویران‌کننده‌تری نسبت به سایر اقتصادها بر آن‌ها بگذارد. بر اساس گزارش مؤسسه‌ای.ام.بست این اتفاق می‌تواند بر بخش بیمه کشورهای نفتی اثرات منفی گذاشته و توان آن‌ها را در مواجهه با نوسانات و عدم حتمیت‌های اقتصادی به دلیل تغییر دورنمای اقتصادی به چالش بکشد. در گزارش ای.ام.بست در خصوص کشورهای نفت خیز صحبت شده و پیش بینی کلی در این زمینه نشانگر آن است که با کاهش قیمت نفت بیمه گران می‌بایست انتظار کاهش رشد میزان حق بیمه‌های تولیدی و در نتیجه کاهش سودآوری را داشته باشند.
کاهش معاملات بانکی بین‌المللی	در تحریم سوئیفت، دسترسی بانک‌های ایرانی به پیام‌رسان سوئیفت قطع می‌شود و این موضوع تراکنش‌های ارزی ایران را دچار مشکل می‌نماید. در این شرایط، طبیعتاً همکاری بیمه گران داخلی و طرف خارجی به دلیل مشکلات ارزی و امکان تبادل آن کاهش خواهد یافت و با توجه به مشکل گشایش اعتبار، پذیرش ریسک بانک‌های طرف قرارداد در حوزه تجارت خارجی مشکل است. همچنین فعالیت شرکت‌های بیمه داخلی در عرصه بین‌الملل و پذیرش اتکایی و یا سرمایه‌گذاری به سهولت قبل نخواهد بود.
ریسک حاصل از مبادله ریال و دلار و سایر ارزها	با توجه به ریسک حاصل از مبادله ریال و دلار و سایر ارزها، شرکت‌های دارای تعهدات ارزی با افزایش بدهی و خسارت‌های خود مواجه خواهند شد. حتی اگر تأمین ارز موردنیاز در دستور کار باشد، باز هم برای رشته‌های تجاری مانند بیمه کشتی، هواپیمایی، نفت و انرژی که تحت تأثیر نوسانات تبادلات قرار دارند می‌بایست سرمایه شرکت‌های بیمه افزایش یابد تا توانگری مالی خود را حفظ نمایند. از سوی دیگر، ارزش دارایی‌های برخی شرکت‌های بیمه‌شده نیز به دلیل رشد ارزش دلار و سایر ارزها بالا رفته و به همان میزان باید پوشش بیمه‌ای آن‌ها تغییر نموده و افزایش یابد و این کار نیز نیازمند پرداخت حق بیمه بیشتر به شرکت‌های بیمه است. زیرا در صورتی که یک دارایی کمتر از ارزش واقعی آن بیمه شود، بیمه‌گران باید مبلغ جبران را به نسبت نوسانات نرخ ارز افزایش دهند و در نتیجه شرکت‌های بیمه باید در عقد قراردادهای قوانین لازم را رعایت کنند و متناسب با رشد نرخ ارز، حق بیمه و پوشش خسارت‌ها همچنین بیمه اتکایی خود را احیا کنند تا در زمان وقوع خسارت بتوانند خسارت را تأمین کنند.

جدول ۵. آثار غیرمستقیم تحریم‌های اقتصادی بر صنعت بیمه کشور

آثار غیرمستقیم	تحلیل
عدم طبقه‌بندی کشتی‌ها و نفت‌کش‌های جمهوری اسلامی ایران از سوی انجمن‌های طبقه‌بندی	این انجمن‌ها، سازمان‌هایی هستند که استانداردهای لازم برای ایمنی و نگهداری کشتی‌ها را ثبت نموده و تلاش دارند تا این استانداردها را نسبت به تمامی کشتی‌های جهان اعمال نمایند. برای ورود یک کشتی به بنادر جهان، معمولاً به یک طبقه‌بندی معتبر نیاز است. تحریم‌ها و دغدغه‌های مرتبط با ریسک‌های اعتبار و شهرت، این سازمان‌ها را از ارائه طبقه‌بندی برای کشتی‌های ایرانی بازداشته است. اتحادیه اروپا ممنوعیت ویژه‌ای برای ارائه طبقه‌بندی و دیگر خدمات مشابه به تانکرهای نفتی و کشتی‌های کالای ایرانی دارد.

مأخذ: نتایج تحقیق بر اساس زین‌الدینی (۱۳۹۹)، معاونت پژوهش‌های اقتصادی - مرکز تحقیقات استراتژیک (۱۳۹۱)، معاونت اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، شماره شهریور (۱۳۹۷)، مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۳۹۷)، میرعباسی و همکاران (۱۳۹۵).

۵-۲. شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای تحریم در صنعت بیمه کشور

برای مدیریت صحیح تحریم‌ها، در ابتدا می‌بایست نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها را شناسایی نمود و پس از آن ظرفیت‌ها و اولویت‌ها را استخراج کرد. به این منظور، اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و اسناد مکتوب شناسایی شدند.

از آنجا که چالش‌ها و تهدیدهای ایجادشده برای صنعت بیمه ناشی از تحریم از اهمیت بسزایی برخوردار است در مطالعه این بخش، علاوه بر استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و اسناد مکتوب، نظرات خبرگان نیز از طریق مطالعه میدانی (پرسشنامه) دریافت شد.

مخاطبان این پرسشنامه (جامعه آماری)، کارشناسان، مدیران، معاونین و مدیران عامل شاغل در بیمه مرکزی، شرکت‌های بیمه و بیمه‌گران اتکایی فعال در صنعت بیمه است که پس از ارسال پرسشنامه، ۴۴ پاسخ دریافت گردید. میانگین سنی افراد تکمیل‌کننده پرسشنامه حدود ۴۳ سال بود. کمترین سن ۲۷ سال و بیشترین سن ۶۵ سال است. سابقه کار افراد در نمونه مورد بررسی به طور متوسط ۱۸ سال است. در این نمونه یک نفر با سابقه یک سال و مابقی افراد بین ۵ تا ۴۲ سال سابقه دارند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که حدود ۵۶ درصد افرادی که پرسشنامه را تکمیل کردند دارای

پست مدیریت، ۱۶ درصد معاون و ۹ درصد مدیرعامل بوده‌اند. حدود ۷۳ درصد افراد پاسخ‌دهنده، تحصیلات کارشناسی ارشد داشتند.

در این پژوهش برای بررسی پایایی پرسشنامه پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که در سطح اطمینان ۹۵٪ مقدار ۰.۷۵۹ به دست آمده است که بیانگر پایایی پرسشنامه است. در این مرحله، نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و با کمک آزمون فریدمن مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. آزمون فریدمن یک آزمون ناپارامتری است که برای مقایسه سه یا بیش از سه گروه وابسته که حداقل در سطح رتبه‌ای اندازه‌گیری می‌شوند، مورد استفاده قرار می‌گیرد. فرضیه این آزمون در این تحقیق عبارت است از:

H_0 : همه چالش‌های شناسایی شده سطح اهمیت یکسان دارند.

H_1 : حداقل دو مورد از چالش‌های شناسایی شده سطح اهمیت یکسانی ندارند.

نتایج آزمون به شرح جدول (۶) است:

جدول ۶. آزمون فریدمن

تعداد	۴۴
آماره کای-دو	۱۵۰.۶۳۵
درجه آزادی	۱۷
پی-مقدار	۰.۰۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در تحلیل نتایج آزمون فریدمن می‌توان گفت که چنانچه سطح معنی‌داری کمتر از میزان خطا باشد، وجود تفاوت بین حداقل یک زوج از نمونه‌ها، استنباط می‌شود. از آنجا که این آزمون معمولاً در سطح خطای ۵ درصد در نظر گرفته می‌شود، برای رسیدن به این نتیجه باید سطح معنی‌داری، کمتر از ۰.۰۵ باشد. در نتایج حاصل، سطح معنی‌داری صفر است که نشان‌دهنده مردود شدن فرضیه صفر تحقیق است. بنابراین با توجه به آنچه گفته شد مشخص می‌شود که سطح اهمیت چالش‌های عنوان شده در نظر پاسخ‌دهندگان یکسان نیست. اکنون با توجه به میانگین رتبه‌ای که هر

یک از چالش‌ها از روش فریدمن کسب کرده‌اند، آن‌ها را از ۱ تا ۱۸ اولویت‌بندی خواهیم کرد (جدول ۷):

جدول ۷. رتبه‌بندی چالش‌های ناشی از تحریم با استفاده از روش فریدمن

رتبه	شماره سؤال	موضوع سؤال	درصد پاسخ به هر گزینه				
			۰	۱	۲	۳	۴
۱	۱۷	ایجاد مشکلات و ممنوعیت در دریافت‌ها و پرداخت‌های ارزی	۰	۰	۰	۲۲.۷	۷۷.۳
۲	۱۳	محدودیت واگذاری ریسک‌های بزرگ، پیچیده و پرخطر فراتر از ظرفیت نگهداری به بیمه‌گران بین‌المللی و در نتیجه تجمع ریسک در داخل	۰	۲.۳	۶.۸	۳۶.۴	۵۴.۵
۳	۵	تجمع ریسک‌های فاجعه‌آمیز در داخل کشور و کارآمدی پایین حوزه بیمه اتکایی	۰	۶.۸	۱۸.۲	۲۰.۵	۵۴.۵
۴	۱۸	عدم پذیرش بیمه‌نامه‌های باربری شرکت‌های بیمه ایرانی توسط سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی نظیر شرکت‌های حمل‌ونقل بین‌المللی، بانک‌های کارگزار گشایش اعتبارات اسنادی، گمرک کشورهای مبدأ و مقصد و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی طرف مبادله با خریداران و فروشندگان یا بیمه‌گذاران ذی‌ربط	۰	۲.۳	۱۱.۴	۴۵.۵	۴۰.۹
۵	۹	کاهش سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت بیمه	۲.۳	۴.۵	۱۵.۹	۳۸.۶	۳۸.۶
۶	۷	دور شدن از عرف بین‌الملل	۰	۶.۸	۹.۱	۵۹.۱	۲۵
۷	۱۰	عدم عضویت در صندوق‌های منطقه‌ای و بین‌المللی	۰	۰	۳۱.۸	۳۸.۶	۲۹.۵
۸	۸	ممنوعیت پوشش‌های P&I و H&M و تضامین بین‌المللی	۰	۴.۵	۲۰.۵	۴۷.۷	۲۷.۳
۹	۱	نبود دانش کافی جهت عملیات اندازه‌گیری ریسک و نرخ‌گذاری و شرایط‌دهی و مدل‌سازی ریسک در صنعت با استفاده از روش‌های نوین اکچوئری	۶.۸	۴.۵	۲۷.۳	۳۶.۴	۲۵
۱۰	۳	فقدان پویایی بازارهای پول و سرمایه	۴.۵	۴.۵	۲۷.۳	۴۰.۹	۲۲.۷
۱۱	۱۱	عدم همکاری کارشناسان بین‌المللی در خصوص محاسبه و تعیین میزان واقعی خسارت حوزه‌های نفت و انرژی و...	۲.۳	۶.۸	۳۴.۱	۲۷.۳	۲۹.۵
۱۲	۶	فقدان دسترسی به دانش روز بیمه‌ای	۰	۱۱.۴	۲۷.۳	۳۶.۴	۲۵

جدول ۷. رتبه‌بندی چالش‌های ناشی از تحریم با استفاده از روش فریدمن

رتبه	شماره سؤال	موضوع سؤال	درصد پاسخ به هر گزینه				
			۴	۳	۲	۱	۰
۱۳	۲	عدم استفاده قابل توجه از فناوری اطلاعات در عرصه صنعت بیمه و عدم درک انقلاب دیجیتالی	۱۸.۲	۳۸.۶	۲۷.۳	۱۱.۴	۴.۵
۱۴	۱۶	عدم همکاری با نهادهای مقررات‌گذار بین‌المللی	۱۵.۹	۴۳.۲	۳۶.۴	۴.۵	۰
۱۵	۱۲	از دست دادن بخشی از مشتریان بین‌المللی محصولات و خدمات داخلی	۱۸.۲	۳۶.۴	۳۴.۱	۹.۱	۲.۳
۱۶	۱۵	دسترسی ضعیف به نرم‌افزارهای محاسبه نرخ و شرایط	۲۰.۵	۳۱.۸	۲۹.۵	۱۳.۶	۴.۵
۱۷	۴	فقدان رتبه‌بندی شرکت‌های بیمه	۲۷.۳	۱۵.۹	۲۰.۵	۲۷.۳	۹.۱
۱۸	۱۴	عدم پوشش مناسب در خصوص بیمه‌های درمان مسافران عازم به خارج	۶.۸	۱۸.۲	۴۰.۹	۲۹.۵	۴.۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق

با استفاده از نتایج به دست آمده از مطالعات کتابخانه‌ای و نتایج حاصل از پرسشنامه، در جدول ۸ به بیان نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای تحریم بر صنعت بیمه می‌پردازیم.

جدول ۸. نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای تحریم بر صنعت بیمه

- افزایش ظرفیت پوشش ریسک در داخل کشور از طریق ایجاد صندوق ظرفیت مشترک بازار، حساب اتکایی ویژه تحریم و اعطای مجوز قبولی اتکایی به شرکت‌های بیمه مستقیم
- ایجاد کلپ‌های پی‌اند‌آی داخلی
- افزایش توان شرکت‌های بیمه در خدمات بیمه‌ای خود و سازوکارهای انتقال ریسک داخلی و توسعه بهبود روند مدیریت ریسک
- توسعه بیشتر بازار بیمه داخل و افزایش ظرفیت بیمه و جلوگیری از خروج ارز
- افزایش توانمندی شرکت‌های بیمه در ارائه پوشش بیمه‌ای در حوزه نفت و انرژی
- استفاده از مبادلات تهاتری
- جایگزین کردن بانک‌های خصوصی به جای بانک‌های دولتی به دلیل محدودیت‌های کمتر برای انجام مراودات بانکی صنعت بیمه
- طراحی یا استفاده از سامانه‌های پیام‌رسان مالی موازی سوئیفت
- طراحی اوراق بهادار بیمه‌ای
- تصویب لایحه تأسیس صندوق بیمه حوادث طبیعی

- نبود دانش کافی جهت عملیات اندازه‌گیری ریسک و نرخ‌گذاری و شرایط‌دهی و مدل‌سازی ریسک در صنعت با استفاده از روش‌های نوین اکچوئری
- عدم استفاد قابل توجه از فناوری اطلاعات در عرصه صنعت بیمه و عدم درک انقلاب دیجیتالی
- فقدان پویایی بازارهای پول و سرمایه
- فقدان رتبه‌بندی شرکت‌های بیمه
- متناسب نبودن پاره‌ای قوانین و مقررات صنعت بیمه با شرایط تحریم
- تجمع ریسک‌های بزرگ و فاجعه‌آمیز در داخل کشور و کارآمدی پایین حوزه بیمه اتکایی
- غیرفنی بودن بازار بیمه داخل
- چالش عملیات بیمه‌گری در بازار داخل
- ضعف تعامل با بازار بین‌الملل
- عدم انطباق بیمه‌نامه با بازار داخل
- فاصله گرفتن از بازار بین‌المللی و فقدان دسترسی به دانش روز بیمه‌ای
- عدم پذیرش بیمه‌نامه‌های باربری شرکت‌های بیمه ایرانی توسط سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی
- دسترسی ضعیف به نرم‌افزارهای محاسبه نرخ و شرایط
- عدم پوشش مناسب در خصوص بیمه‌های درمان مسافران عازم به خارج
- محدودیت واگذاری اتکایی قراردادهای اتکایی و ریسک‌های پیچیده و پرخطر
- فراتر از ظرفیت نگهداری به بیمه‌گران بین‌المللی و تجمع ریسک در داخل
- از دست دادن بخشی از مشتریان بین‌المللی محصولات و خدمات داخلی
- عدم همکاری کارشناسان بین‌المللی در خصوص محاسبه و تعیین میزان واقعی خسارت حوزه‌های نفت و انرژی و...
- وابستگی شدید صنعت به شرایط سیاسی
- نرخ بالای تورم و اثر آن بر بیمه‌های زندگی و غیرزندگی
- عدم عضویت در صندوق‌های منطقه‌ای و بین‌المللی
- اثر افزایش نرخ ارز بر تعهدات شرکت بیمه
- ممنوعیت پوشش‌های پی‌اند‌آی و اچ‌اند‌ام
- ریسک حاصل از مبادله ریال و دلار و سایر ارزها
- افزایش قیمت‌ها و در نتیجه تعهدات بیمه‌گر
- کاهش سرمایه‌گذاری خارجی صنعت بیمه

مأخذ: نتایج تحقیق بر اساس مطالعه میدانی و پرسشنامه

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

در بخش‌های قبل به بررسی اثرات ناشی از تحریم و به بیان نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از تحریم پرداختیم تا ظرفیت‌ها و اولویت‌ها از آن استخراج شود. همچنین، بررسی مختصری روی تحریم‌ها و اقدامات و تجربیات سایر کشورها داشتیم. در این بخش با استفاده از این مطالعات، راهکارهایی برای مدیریت تحریم پیشنهاد می‌گردد:

- **تغییر قوانین و مقررات صنعت بیمه با توجه به تحریم‌ها:** لازم به ذکر است که قوانین و مقررات صنعت بیمه در زمان صلح و قبل از تحریم‌ها تنظیم شده‌اند، لذا در شرایط تحریم بازنگری ضوابط و مفاد قوانین باید مورد توجه قرار گیرد. مقابله با شرایط تحریمی جدید، نیازمند داشتن برنامه‌ای ویژه برای اداره کشور در شرایط تحریمی دارد و بخشی از این برنامه، وجود قوانین و مقررات ویژه برای اداره کشور در شرایط ایجادشده ناشی از تأثیر تحریم‌های اقتصادی است.
- **ارزهای رمزیایه:** باید توجه داشت که تمام هدف تحریم‌ها این است که روابط تجاری ایران را سخت، پیچیده و پرهزینه کنند و ابزارهای فضای مجازی و تجارت الکترونیک به گونه‌ای است که سخت بودن و پرهزینه بودن تحریم‌ها برای ایران را خنثی می‌کند. به عنوان مثال ارزهای رمزیایه باعث کاهش هزینه مبادله می‌شوند، واسطه‌های مالی مانند سوئیفت و بانک‌ها را حذف می‌کنند و امکان مسدود شدن هم ندارند.
- **افزایش سرمایه شرکت‌های بیمه‌ای جهت بیمه‌گری:** تحریم‌ها باعث افزایش تورم و به تبع آن، افزایش هزینه خسارت‌ها خواهد شد. در این حالت، با سرمایه‌گذاری ذخایر فنی شرکت می‌توان درآمد را افزایش داد. این درآمد، زیان معاملات بیمه‌ای را جبران می‌کند.
- **اوراق بهادارسازی بیمه:** کسب و کار شرکت‌های بیمه بر اساس ریسک بنا شده است، ریسک‌هایی که ناشی از مخاطرات مشتریان حقیقی و حقوقی مختلف در حوزه‌های متفاوت است. بحث شناسایی، ارزیابی، نگهداری، انتقال و جبران خسارت انواع ریسک‌ها وظیفه عمده شرکت‌های بیمه است و همچنین افزایش توان نگهداری داخلی ریسک‌های بزرگ با

توجه به شرایط تحریم‌ها و عدم امکان استفاده از بیمه‌های اتکایی خارجی، حساس بودن شرایط فعلی صنعت بیمه را نشان می‌دهد. این شرایط تحریمی، فرصتی برای مدیریت ریسک‌ها فراهم آورده که ارتباط مستقیم بین صنعت بیمه و بازار سرمایه تحت عنوان اوراق بهادارسازی ریسک یکی دیگر از این فرصت‌ها است. این اوراق جدیدترین روش توزیع و پوشش ریسک است که ریسک‌ها را از شرکت‌های بیمه به سرمایه‌گذاران خرد و بزرگ، بازار سرمایه انتقال می‌دهند و سودی نصیب آنان خواهد کرد و از طرفی راهی برای تأمین مالی شرکت‌های بیمه و جبران کمبود ذخیره سرمایه آن‌ها به حساب می‌آید.

- **افزایش و تقویت ظرفیت بیمه و طیف پوشش‌های کلوپ‌های ایران:** تأسیس دو کلوپ داخلی بیمه متقابل قشم و کیش از دستاوردهای ارزنده دوره تحریم است که اکنون توانمندی پذیرش ریسک، ارزیابی ریسک و خسارت و سایر موارد مربوط در این کلوپ‌ها بیش از پیش تقویت شده و تجارب حوادث این دوره منجر به ایجاد پایگاه داده مفید در خصوص رسیدگی به پرونده‌های مشابه برای مؤسسات شده است. با این وجود با توجه به تخصصی بودن خدمات ارائه شده در صنعت بیمه و به خصوص در رشته‌هایی چون پی‌اند‌آی که در ایران سابقه کمتر از ده سال دارند و نوپا محسوب می‌شوند ارتقا سطح دانش و تخصص همواره باید در اولویت‌های صنعت قرار گیرد.

- **تمرکز و توجه به آموزش مدیران و کارشناسان در سطح و کلاس بین‌المللی به خصوص در زمینه قراردادهای اتکایی:** برای رفع چالش ممنوعیت اخذ دانش و مدارک حرفه‌ای و افت کیفیت آموزش در این صنعت، می‌توانیم از مدیران مطرح جهانی برای آموزش دادن به افراد در داخل کشور استفاده کنیم یا در صورتی که مؤسسات آموزشی و یا مدیران مذکور برای حضور در ایران ممنوعیت‌هایی داشتند می‌توان از آن‌ها دعوت کرد تا در کشورهایی که تحت تحریم نیستند نظیر گرجستان، ترکیه، ارمنستان و غیره حاضر شوند و آموزش دهند.

- **ایجاد نظام رتبه‌بندی داخلی:** استفاده از سناریوهای جایگزین به معنی استفاده از شیوه‌هایی است که در نتیجه تحریم‌ها یا تحت تأثیر قرار نگرفته‌اند یا کمتر متأثر شده‌اند. برای نمونه

به جای آن که شرکت‌های بیمه توسط شرکت‌های اعتباردهنده بین‌المللی مورد رتبه‌بندی قرار گیرند می‌توانیم نمایندگی آن‌ها را در کشور ایجاد کنیم.

از دیگر راهکارهای دوران تحریم، استفاده از نمایندگی‌های مستقر در سایر کشورها است که با استفاده از آن می‌توان با شرکت‌های بیمه بین‌المللی تعامل داشت و این باعث خروج از انزوای صنعت بیمه کشور در دوره تحریم می‌شود؛ چراکه آن شرکت‌ها به دلیل بکر بودن بازار بیمه ایران تمایل زیادی به حضور در سهم بازار بیمه ایران دارند و از طریق مذکور این امکان برای چنین شرکت‌هایی میسر و تسهیل خواهد گردید. گسترش همکاری‌ها با شرکت‌های نوظهور آسیایی و کشورهای عضو اگو جهت انجام بیمه‌گری اتکایی و توزیع ریسک عملیات بیمه از دیگر راهکارها است. راهکار دیگر بهبود صندوق‌های دولتی برای ارائه پوشش لازم برای بیمه‌شدگان و پذیرش ریسک برای بیمه‌گران اتکایی بین‌المللی از جمله صندوق ویژه تحریم و صندوق مشترک بازار است.

منابع

- آل کججاف، حسین، انصاریان، مجتبی (۱۳۹۳). تأثیر تحریم‌های یک‌جانبه و چندجانبه بر ایران از منظر حق بر سلامت شهروندان ایرانی. *فصلنامه حقوق پزشکی*، سال ۲۹، ۵۰-۱۱.
- امام‌جمعه‌زاده، جواد، بابایی، مجتبی (۱۳۹۴). نقش اتاق‌های فکر در اعمال تحریم‌های هسته‌ای آمریکا علیه ایران. *فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل*، سال ۸، شماره ۳۲، ۹۱-۱۱۶.
- پژوهشکده بیمه (۱۳۹۷ الف). آثار تحریم‌ها بر صنعت بیمه کشور.
- حمزه، اسماء، عطاطلب، فاطمه (۱۳۹۷). اثر تحریم بر صنعت بیمه با تأکید بر تورم و مشکلات نقل و انتقالات پولی، *فصلنامه اقتصاد مالی*، سال ۱۲، شماره ۴۵، ۱۴۷-۱۶۵.
- خانی‌پور، حمید، اختیاری، عبدالمجید، دهقانی، حمید (۱۳۹۴). جایگاه بیمه دریایی در اقتصاد ایران در شرایط تحریم و پسانتحریم. *کنفرانس بین‌المللی اقتصاد در شرایط تحریم*، ۱-۱۱.
- بابلسر: شرکت پژوهشی صنعتی طرود شمال.

خزایی، ایوب (۱۳۹۷). تأثیر دور جدید تحریم‌های اقتصادی بر صنعت حمل‌ونقل ریلی کشور. دنیای اقتصاد.

راشدی اشرفی، علیرضا (۱۳۹۶). مجموعه اطلاعات موردنیاز در بازرگانی تجاری. شرکت چاپ و نشر بازرگانی.

روحانی، علی، نمازی، احسان (۱۳۹۶). تحریم‌های غرب علیه روسیه. فصلنامه روابط خارجی، ۶۹-۱۰۷.

زین‌الدینی، شبنم، کریمی، محمدشریف، خانزادی آزاد (۱۳۹۹). بررسی اثر تکانه‌های قیمت نفت بر عملکرد بازار سهام ایران، فصلنامه اقتصاد مالی، ۵۰، ۱۴۵-۱۷۰.

شماخی حمیدرضا، مهردادساران، زهرا (۱۳۹۴). اثر تحریم‌های اقتصادی بر توانگری مالی شرکت‌های بیمه ایرانی. بیست و دومین همایش ملی و هشتمین همایش بین‌المللی بیمه و توسعه، تهران، ۴۴۷-۴۷۲.

طغیانی، مهدی، درخشان، مرتضی (۱۳۹۳). تحلیل عوامل تأثیرگذاری تحریم‌های اقتصادی بر ایران و راهکارهای مقابله با آن. فصلنامه راهبرد، شماره ۷۳، ۱۱۵-۱۴۶.

عزتی، مرتضی، سلمانی، یونس (۱۳۹۳). بررسی آثار مستقیم و غیرمستقیم تحریم‌ها در رشد اقتصادی ایران. فصلنامه آفاق امنیت، سال ۷، شماره ۲۵، ۱۷۵-۱۴۹.

فرحی، شیمای (۱۳۹۷). بررسی تأثیر تحریم‌ها بر صنعت بیمه در ایران. تهران: دانشگاه خوارزمی. مبینی دهکردی، علی (۱۳۹۰). معرفی طرح‌ها و مدل‌ها در روش تحقیق آمیخته، فصلنامه راهبرد، شماره ۲۰، ۲۳۴-۲۱۷.

محمدی، سونیا، شمسی جامخانه، اسماعیل (۱۳۹۶). نقش بیمه‌های زندگی و عمر در تحقق اقتصاد مقاومتی در شرایط تحریم، پنجمین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد در شرایط تحریم، بابلسر، دانشگاه یزد، دانشگاه بوعلی سینا همدان، دانشگاه صنعتی نوشیروانی بابل و شرکت پژوهشی طرود شمال.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۴). سیاست‌های روسیه در برابر تحریم‌های اقتصادی علیه آن کشور.

مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۳۹۷). بررسی تحریم‌های بانکی، اثر آن بر نقل و انتقال بین‌المللی وجوه و راهکارهای مقابله با آن.

مقصودی، نصراله (۱۳۹۱). بررسی بهینه‌سازی قیمت حمل و نقل با رویکردی بر راه‌های ریلی به روش تحلیل SAM، فصلنامه اقتصاد مالی، شماره ۱۹، ۲۸-۹.

معاونت اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران (۱۳۹۷). بررسی مسائل روز اقتصاد ایران.

میرعباسی، باقر، محمدی، عادل، وفاسرشت، سوده (۱۳۹۵). گذری بر تحریم‌های اقتصادی بر بیمه دریایی و الزام شورای امنیت به رعایت اصول حقوق بشر. تهران: انتشارات خرسندی.

معاونت پژوهش‌های اقتصادی - مرکز تحقیقات استراتژیک (۱۳۹۱). اثرات کوتاه‌مدت و بلندمدت تحریم‌های بین‌المللی نفتی بر بخش انرژی ایران.

یاوری، کاظم، محسنی، رضا (۱۳۸۹). آثار تحریم‌های تجاری و مالی بر اقتصاد ایران: تجزیه و تحلیل تاریخی. مجلس و پژوهش، شماره ۶۱، ۹-۵۳.

یوسفی رامندی، رضا (۱۳۹۶). تأثیر تحریم و رفع آن بر شاخص‌های مالی صنعت بیمه. دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی.

- ECONOMIC SANCTIONS UPDATE: LIBYA. (2016). The American club circular No: 15/16. https://www.american-club.com/files/files/cir_15_16.pdf.
- Getz, M., & Bureiko, K. (2015). US and EU Sanctions: How are Insurers Affected? <https://www.bila.org.uk/uploaded/public/558965460f1182.59584395.pdf>.
- Giumelli, F. (2013). The effectiveness of EU sanctions: An analysis of Iran, Belarus, Syria and Myanmar (Burma). (EPC Issue Paper; No. 76). *European Policy Centre*. http://www.epc.eu/pub_details.php?pub_id=3928
- Majidi, A., Nedjat, S., Mohammadi, A., Jamshidi, E., & Majdzadeh, R. (2014). Impact of sanctions on Iranian airlines: How people in Iran feel about air travel safety? *International Journal of Disaster Risk Reduction*, Volume 10, Part A, 67-74.
- Moran, M., & Salisbury, D. (2013). Sanctions and the insurance industry challenges and opportunities. King's College London - *Centre for Science & Security Studies*, 1-56.
- Spetalnick, M., Ulmer, A., & Zengerle, P. (2018). U.S. considering broad oil sanctions on Venezuela - source. <https://www.reuters.com/article/us-venezuela-usa-sanctions-exclusive/exclusive-u-s-considering-broad-oil-sanctions-on-venezuela-source-idUSKCN1GD3L>.

فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی

i. Boycott

ii. در ادبیات سیاسی آمریکا به کارگزارانی که نقش اثرگذاری را در شکل‌گیری یا تنظیم پیش‌نویس طرح‌های تحریمی ایفا می‌کنند، با عنوان معماران تحریم ایران نام می‌برند.

iii. Lloyd's

iv. Munich Re

v. Alliance

vi. Protection and indemnity

کلپ‌ها تقریباً مشابه مؤسسات تعاونی عمل می‌کنند. با این توضیح که هر شرکت کشتیرانی و یا مالک هر کشتی به تناسب ظرفیت شناورهای خود حق عضویت که عملکردی شبیه حق بیمه دارد، به کلپ می‌پردازد. جمع حق عضویتی که دریافت می‌شود برای هر سال معادل ۸۰ درصد خساراتی است که سال قبل پرداخت شده‌اند و یا در حال رسیدگی هستند. سال مالی کلپ از ۲۰ فوریه هر سال شروع می‌شود. اگر حق عضویت‌های دریافت شده برای جبران خسارت همان سال کافی نباشد از همه اعضا حق عضویت تکمیلی تا میزان لازم مطالبه می‌شود و هرگاه حق بیمه‌ها مازاد بر خسارت باشد باقیمانده آن به حساب‌های ذخیره منظور می‌گردد.

vii. نفت خام باید از طریق دولت مشروع لیبی یا شرکت نفت ملی لیبی تحت کنترل جی‌ان‌آی حمل شود و توسط مؤسسات

موازی که تحت نظارت جی‌ان‌آی نیستند حمل نشود.

viii. علی‌رغم این تحریم، مبادلات ارزی روسیه با کشورهای غربی طبق روال سابق انجام می‌گیرد و سایر بانک‌های روسی هیچ‌گونه منعی در رابطه با گشایش اعتبار برای انجام تجارت با کشورهای اروپایی و آمریکایی ندارند. این در حالی است که تحریم‌های ایران در حوزه مالی و بانکی بسیار پیشرفته‌تر بوده و هم از لحاظ تعداد نهادهای تحت تحریم (بانک مرکزی، بانک‌های دولتی و اغلب بانک‌های خصوصی) و هم از جهت نوع تعاملات مالی مشمول تحریم (گشایش اعتبار اسنادی، سقف تراکنش‌های نقدی، تحریم دسترسی به شبکه سوئیفت و...) به شدت گسترده‌تر بوده است.

ix. منعی در رابطه با خرید نفت و گاز از روسیه و فروش محصولات پالایشی و پتروشیمی به روسیه وضع نشده است.

x. Spetalnick

xi. The American club circular

xii. Getz

xiii. Bureiko

xiv. Giumelli

xv. Ivan

xvi. Primary and secondary sanctions

xvii. Modified Jones model

xviii. Pisel Model

xix. Olson regression model

XX. نسبت حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص داخلی

xxi. Standard & Poor's

xxii. Hull & Machinery

xxiii. Moran

xxiv. Salisbury

xxv. Verisk